

แนวทางการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบ
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : บ้านคำเมย ตำบลดุน
อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ

Appropriate guidelines for providing welfare for the elderly,
informal workers by community participation. Case study:
Ban Kham Moei, Doon Sub-district, Kanthararom District
Sisaket Province

อานนท์ ตั้งพิทักษ์ไกร¹

Anon Tungpitakkrai¹

Received : April 12, 2022; Revised : April 25, 2022; Accepted : April 25, 2022

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านคำเมย ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ และ 2) แนวทางการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านคำเมย ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน และประชุมสนทนากลุ่มย่อยจำนวน 15 คน เพื่อวิพากษ์แนวทางทางการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน นำข้อมูลที่ได้มาสรุป วิเคราะห์ผล และนำเสนอแบบพรรณนาความ ผลการศึกษาพบว่า 1) บ้านคำเมยเป็นหมู่บ้านที่มีการพัฒนาและขับเคลื่อนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีการพัฒนาให้เกิดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่ผู้นำในชุมชนทั้งหมดยอมรับว่า การพัฒนาโดยการพึ่งพาตนเองนั้นจะสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนและผู้สูงอายุในชุมชนอย่างแท้จริง เพราะเป็น

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ; Faculty of Humanities and Social Sciences, Sisaket Rajabhat University, Thailand; e-mail : anon-ko@hotmail.co.th

การพัฒนาที่มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และผู้รับประโยชน์คือประชาชน ซึ่งรูปแบบสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบในชุมชนมีทั้งสวัสดิการที่มาจากหน่วยงานรัฐ หน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และสวัสดิการที่มาจากชุมชนที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน และ 2) แนวทางการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย (1) ด้านการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต (2) ด้านเศรษฐกิจ รายได้ และการออม (3) ด้านสุขภาพ (4) ด้านกิจกรรมสังคมและนันทนาการ (5) ด้านการเข้าถึงบริการสังคม/ข้อมูลข่าวสาร (6) สิ่งอำนวยความสะดวก/ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ (Keywords) : การจัดสวัสดิการที่เหมาะสม, ผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบ, การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This research was especially aimed at 1) research, especially on welfare for the elderly informal work of Ban Kham Moei community, Dun Sub-District, Kan Talat District, for Sisaket Elderly. and 2) Appropriate guidelines for providing welfare for the elderly for informal workers through participation of Ban Kham Moei Community, Dun Sub-District, Kanthararom District. Sisaket Province. This is a qualitative research collecting data with in-depth interview form from a group of 20 key informants and a small group discussion of 15 people to criticize the appropriate welfare management approach for the elderly, informal workers through community participation. Summarize the data, analyze the results and present a descriptive form. The results found that: 1) Ban Kham Moei is a village that has developed and driven activities related to the elderly. There is a continuous development of activities for the elderly. It's a self-organized community. This is one strategy that all community leaders recognize. Self-reliance development will meet the needs of the people and the elderly in the community indeed. Because it is a development that comes from the participation of people in the community and the beneficiaries are the people. The welfare model for the elderly, informal workers in the community includes welfare from government agencies. relevant local authorities and welfare that comes from the community

that has been created together to benefit the elderly in the community.
2) Appropriate guidelines for providing welfare for the elderly for informal workers through community participation consist of 1) lifelong education 2) economic, income and savings 3) health 4) social and recreational activities 5) access to general social services and access to information services and 6) facilities/housing and environment.

Keywords : Appropriate welfare, The elderly, Informal Workers, Participation in the Community

บทนำ (Introduction)

จังหวัดศรีสะเกษตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีจำนวนประชากร 1,473,011 คน โดยมีประชากรสูงอายุ จำนวนกว่า 244,921 คน (Department of Administrative Affairs, 2018) จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลและสถานการณ์ผู้สูงอายุกลุ่มแรงงาน อกระบบส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตร โดยเศรษฐกิจครัวเรือน หรือแม้กระทั่งระดับปัจเจกของผู้สูงอายุกลุ่มนี้ล้วนอยู่ภายใต้เส้นความยากจน มีเพียงบุตรหลาน และสวัสดิการจากรัฐเป็นแหล่งรายได้หลักที่สำคัญของผู้สูงอายุซึ่งคาดการณ์ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจ และมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นปัญหาสังคมในอนาคต ชุมชนบ้านคำเมย ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษเป็นชุมชนที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และเป็นชุมชนที่มีการรวมกันจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมที่หลากหลาย การสร้างกลุ่มองค์กรต่างๆ ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในพื้นที่ เนื่องจากชุมชนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การขับเคลื่อนภารกิจของชุมชนโดยส่วนใหญ่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนจึงส่งผลให้กิจกรรมต่างๆ ของชุมชนบ้านคำเมยบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : บ้านคำเมย ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อให้เป็นต้นแบบแนวทางการจัดสวัสดิการชุมชนฯ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมผู้สูงอายุพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาบริบทการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านคำเมย ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านคำเมย ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เกณฑ์การเลือกพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เพราะเป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุมีการรวมกลุ่มกันจัดกิจกรรมอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง โดยหน่วยงานให้ความร่วมมือและมีการพัฒนาการทำงานเชิงรุกเพื่อรองรับสังคมสูงวัยในอนาคต ซึ่งการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุจะใช้ชุมชนเป็นฐาน คือ บ้านคำเมย ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

- ประชากร หมายถึง ประชากรเพศหญิงเพศชาย อาศัยอยู่ที่บ้านคำเมย ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 841 คน แบ่งเป็นเพศชาย 429 คน และเพศหญิง 412 คน มีผู้สูงอายุ รวม 140 คน แบ่งเป็น เพศชาย 64 คน และเพศหญิง 76 (Khammoei Village Development Plan, 2020) โดยสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 16.64 ถือได้ว่าบ้านคำเมยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

- กลุ่มเป้าหมาย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก และกลุ่มเป้าหมายในการสนทนากลุ่มย่อย โดย

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ จำนวน 1 คน ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ จำนวน 3 คน ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 1 คน ผู้นำกลุ่มอาชีพสวนผักปลอดสารพิษ จำนวน 1 คน ผู้นำสภาชุมชน จำนวน 3 คน ผู้นำกลุ่มฅนปณกิจสงเคราะห์ชุมชน จำนวน 1 คน ตัวแทนคณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมในชุมชน จำนวน 5 คน ตัวแทนหน่วยงานโรงพยาบาลกันทรารมย์ จำนวน 1 คน ตัวแทนหน่วยงานเทศบาลกันทรารมย์ จำนวน 1 คน ตัวแทนสถานศึกษาในพื้นที่ จำนวน 2 คน ตัวแทนหน่วยงานการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 คน

กลุ่มเป้าหมายในการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เพื่อค้นหาแนวทางการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 3 คน คณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมผู้สูงอายุ จำนวน 3 คน ตัวแทนผู้สูงอายุ/ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 6 คน ตัวแทนหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/เทศบาล จำนวน 1 คน ตัวแทนหน่วยงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล/โรงพยาบาล/สาธารณสุขที่รับผิดชอบงานส่งเสริมด้านผู้สูงอายุ จำนวน 1 คน ตัวแทนศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 1 คน

2) เครื่องมือวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างแบบปลายเปิดมีประเด็นในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบริบทการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ ได้แก่ ชื่อ สกุล (หากต้องการเปิดเผย) อายุ กิจกรรมที่เข้าร่วม สถานะ/บทบาทในกลุ่มกิจกรรม จำนวนปีที่เข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมที่สนใจ ฯลฯ

ตอนที่ 2 ข้อมูลระบบสวัสดิการพื้นฐานของผู้สูงอายุกลุ่มแรงงานนอกระบบ ได้แก่ 1) 1) ด้านความมั่นคงในชีวิต/เศรษฐกิจ/รายได้/การออม 2) ด้านสุขภาพ 3) ด้านกิจกรรมสังคม/นันทนาการ 4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก/ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม 5) ด้านการศึกษา/การเรียนรู้ 6) ด้านการเข้าถึงบริการสังคมทั่วไป และ 7) ด้านการเข้าถึงบริการข้อมูลข่าวสาร

ตอนที่ 3 ข้อมูล รูปแบบสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบในภาคเกษตรกรรมโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนทุกวัยในสังคมสูงวัย

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

3) การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาตีความสร้างข้อสรุป (Analytic Induction) ทำข้อสรุปชั่วคราวและการตัดทอนข้อมูลเป็นการลงเขียนข้อสรุปแต่ละเรื่องของการสัมภาษณ์เพื่อลดขนาดข้อมูลและช่วยกำจัดข้อมูลที่ไม่ต้องการออกไป วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา (Content analysis) สังเคราะห์รวบรวมข้อมูลและนำเสนอแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัย (Research Results)

1. บริบทการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านคำเมย ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า บ้านคำเมย ตำบลดุน เป็นหมู่บ้านที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากความร่วมมือของประชาชนในชุมชน พร้อมทั้งแรงสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านความคิดของประชาชนในชุมชนที่เน้นการพัฒนาและพึ่งพาตนเองจนได้รับการยอมรับจากทั้งผู้นำและหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบว่าเป็นชุมชนจัดการตนเอง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านที่สำคัญและยึดหลักการที่ว่าพัฒนาโดยการพึ่งพาตนเองนั้นจะสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และเป็นการพัฒนาที่มีความยั่งยืน เพราะเป็นการพัฒนาที่มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อสนองความต้องการชุมชน และผู้รับประโยชน์คือประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านคำเมยถือว่าเป็นหมู่บ้านที่มีสัดส่วนประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และบทบาทในการเป็นผู้นำทางสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่มีค่อนข้างสูงในเรื่องของการรวมกลุ่มทำกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาสุขภาพทางกาย สุขภาพจิตใจให้กับผู้สูงอายุในชุมชนให้อยู่ดีมีสุข โดยจัดสวัสดิการชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) โครงการออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ/ผู้ป่วยติดเตียง/ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส 2) โครงการช่วยเหลือเพื่อนผู้สูงอายุที่ไร้บ้านไร้ที่อยู่อาศัย 3) โครงการกิจกรรมนันทนาการเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลายและเข้าสังคม 4) โครงการสวนผักปลอดสารพิษสร้างคุณภาพชีวิตและอาชีพผู้สูงอายุ 5) โครงการคำเมยวิทยาสอนเด็กหลังเลิกเรียนโดยผู้สูงอายุเป็นผู้สอนหนังสือ และ 6) กองทุนบ้านคำเมย จำนวน 14 กองทุน เพื่อช่วยเหลือประชาชนและผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชน ซึ่งในแต่ละกองทุนจะมีการเชื่อมโยงกับกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ และมีการบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากงบประมาณของแต่ละกองทุนเพื่อเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกชุมชน รวมถึงผู้สูงอายุในชุมชนด้วย งบประมาณได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายต่างๆ ชุมชนจะนำเข้าสู่สภาชุมชนเพื่อชี้แจงรายละเอียดงบประมาณ และจัดสรรงบประมาณให้เข้าตามหมวดหมู่กองทุนที่ชุมชนมีเพื่อนำไปใช้ประโยชน์แก่ส่วนรวมให้ตรงตามวัตถุประสงค์ และการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานกองทุนในแต่ละกองทุน เพื่อสามารถดำเนินการจัดการให้เป็นระบบและสามารถตรวจสอบการทำงานได้ โดยทั้งหมดเป็นรูปแบบของการจัดสวัสดิการในชุมชนบ้านคำเมย ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ นับได้ว่าบ้านคำเมยเป็นชุมชนที่สามารถจัดการตนเองได้เป็นอย่างดี และกลุ่มผู้สูงอายุได้ยึดหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับการยอมรับให้เป็นพื้นที่ต้นแบบจากการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบสวัสดิการพื้นฐานของผู้สูงอายุ พบว่า มีรูปแบบการจัดสวัสดิการทั้งใน

ส่วนที่เกิดขึ้นภายในชุมชนที่ดำเนินการด้วยตนเอง และภายนอกชุมชนที่มาจากภาครัฐ และหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

2. แนวทางการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านคำเมย ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยการจัดสวัสดิการชุมชนนั้นทางชุมชนจะมีการประชุมประชาคมร่วมกันในวาระต่างๆ ที่จะผลักดันให้มีการพัฒนาหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง ส่วนประเด็นวาระสำหรับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุทางชุมชนมีหลักคิดว่าควรให้ผู้สูงอายุร่วมกำหนดแนวทางการจัดสวัสดิการเป็นหลัก เพราะเป็นความต้องการของผู้สูงอายุโดยตรง การขับเคลื่อนงบประมาณและการบริหารจัดการทุกอย่างมีกระบวนการทำงานโดยเป็นรูปแบบของสภาชุมชนที่ผู้สูงอายุ ประชาชน และผู้นำในชุมชนหมู่บ้านได้ร่วมจัดตั้งดำเนินการขึ้นเพื่อให้เกิดเป็นการเมืองภาคประชาชนที่ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม สรุปได้ดังนี้

1) ด้านการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต ปัจจุบันหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องพยายามผลักดันให้เกิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ซึ่งประโยชน์ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตนี้จะช่วยพัฒนาสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิตใจ สังคม จิตปัญญาของผู้สูงอายุให้สามารถดำเนินชีวิตให้เหมาะสมตามวัย โดยชุมชนบ้านคำเมยได้จัดสวัสดิการชุมชนด้านการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุ และประชาชนโดยทั่วไปให้ใช้ประโยชน์จากอาคารศูนย์เรียนรู้บ้านคำเมยให้เป็นพื้นที่สร้างสรรค์ในการทำกิจกรรมสำหรับคนทุกวัย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุและเยาวชน แม้จะเป็นรูปแบบของชุมชนที่จัดทำขึ้นเอง แต่ก็สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะร่วมกันได้ ทั้งยังใช้องค์ความรู้ที่มีมาถ่ายทอดให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน ด้วยการใช้เวลาว่างมารวมกลุ่มสอนหนังสือ วาดภาพ ทำงานศิลปะหัตถกรรมด้านการปักผ้า การทำขนมหามากเบ็งจากใบตองให้กับเด็กๆ ในชุมชนได้เรียนรู้ ทำอาหารจากสวนผักปลอดสารพิษที่ผู้สูงอายุปลูกเองมาแจกจ่ายให้กับเพื่อนสมาชิกและเด็กๆ ได้รับประทานอาหารร่วมกัน หากพัฒนาให้เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุเต็มรูปแบบได้จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะโรงเรียนผู้สูงอายุเป็น “เวที” ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม รวมทั้งอาจเป็นแรงผลักดันให้ผู้สูงอายุและประชาชนในชุมชนเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ชุมชนจะยังมีความเข้มแข็งและยั่งยืนเพราะได้รับความร่วมมือจากกลุ่มคนทุกวัย

2) ด้านเศรษฐกิจ รายได้ และการออม ปัจจุบันชุมชนบ้านคำเมยได้จัดกิจกรรมที่ถือได้ว่าเป็นสวัสดิการด้านการสร้างรายได้ ลดรายจ่ายส่วนหนึ่งให้กับผู้สูงอายุในชุมชน โดยกิจกรรมดังกล่าวเป็นการรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มสวนผักปลอดสารพิษ และผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนได้จัดสรร

และใช้ประโยชน์พื้นที่ราชพัสดุมาปรับปรุง เพื่อทำเป็นแปลงเกษตรปลูกผักปลอดสารพิษให้กับผู้สูงอายุ ผักที่ได้จากการปลูกใช้เป็นอาหารในครัวเรือนลดรายจ่าย และนอกจากนั้นยังเพิ่มมูลค่าด้วยนำผักที่ปลูกไปจำหน่าย ทั้งผักสด การแปรรูปผักเป็นผักดอง และอื่นๆ สามารถเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุในชุมชนได้เป็นอย่างดี และผู้สูงอายุมีความสุขที่ได้ทำกิจกรรมดังกล่าว

3) ด้านสุขภาพ ปัจจุบันสวัสดิการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพในพื้นที่ชุมชนชนบ้านคำเมย เน้นการเริ่มที่ตัวบุคคล และครัวเรือนของประชาชนในชุมชนก่อนเป็นอันดับแรก เนื่องจากผู้สูงอายุในชุมชนมักจะมีปัญหาสุขภาพที่เป็นโรคเรื้อรัง ความดัน เบาหวาน จึงมีแนวทางการดำเนินกิจกรรม 3 ข้อ คือ อาหาร ออกกำลังกาย และอารมณ์ โดยอาหารก็มีกิจกรรมการปลูกผักปลอดสารพิษเน้นทำความเข้าใจในเรื่องการบริโภคอาหารที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัยเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ออกกำลังกายมีลานออกกำลังกาย และกิจกรรมการออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เน้นการทำกิจกรรมที่ผู้สูงอายุชื่นชอบเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุข โดยกิจกรรมเหล่านี้จะมีผู้เชี่ยวชาญจากโรงพยาบาลกันทรารมย์เป็นที่ปรึกษาและส่งเสริมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุในชุมชนบ้านคำเมยเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

4) ด้านกิจกรรมสังคมและนันทนาการ ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในช่วงเทศกาลงานบุญ งานประเพณีประจำปี หรือในโอกาสพิเศษ เป็นงานที่ต้องอาศัยทักษะองค์ความรู้จากผู้สูงอายุมาช่วยถ่ายทอด อาทิ การทำเครื่องขันธ 5 ชั้นธ 8 การทำงานใบตองในพิธีการ งานที่ต้องอาศัยความชำนาญความรู้ดั้งเดิมเกี่ยวกับงานฝีมือเหล่านี้ผู้สูงอายุจะมีบทบาทเป็นอย่างมาก เพราะต้องใช้ความชำนาญความประณีตในการรังสรรค์ผลงานออกมา ซึ่งผู้สูงอายุจะให้ความสนใจและชื่นชอบเป็นอย่างมากเพราะได้มีส่วนร่วมและมีความรู้สึกเป็นบุคคลที่สังคมให้เกียรติ ยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของงาน หรือกิจกรรมนั้น

5) ด้านการเข้าถึงบริการสังคม/ข้อมูลข่าวสาร สำหรับสวัสดิการการเข้าบริการสังคมของชุมชนบ้านคำเมยนั้นมีการให้บริการดูแลในเรื่องติดตามข้อมูลของผู้สูงอายุเพื่อรักษาสิทธิทั้งในเรื่องของสิทธิการขึ้นพื้นฐานด้านการแพทย์ การรักษาพยาบาล การติดตามสิทธิให้กับผู้ที่เข้าไม่ถึงสิทธิสวัสดิการภาครัฐ เบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุ และอื่นๆ โดยจะมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้กับผู้สูงอายุทางหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน และการออกเยี่ยมให้การดูแลกับผู้สูงอายุ และจัดโซนการดูแลที่เรียกว่าโครงการเหตาลีซึ่งในแต่ละคุ้มจะมีตัวแทนของคณะกรรมการโครงการคอยดูแลรับข้อมูลปัญหาของผู้สูงอายุ และนำข้อมูลเหล่านั้นเข้าสู่สภาชุมชน และหลังจากนั้นจะมีการประชุมหารือช่วยกันดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

6) สิ่งอำนวยความสะดวก/ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม การจัดสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของชุมชน บ้านคำเมยเป็นกิจกรรมที่ทางชุมชนให้ความสำคัญเนื่องจากปัจจุบันชุมชนได้ตระหนักถึงความเป็นสังคมผู้สูงอายุ การดูแลทั้งเรื่องความสะอาด ถนน และสิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องของห้องน้ำ สาธารณะในชุมชนก็จัดสร้างขึ้นเพื่อให้เหมาะกับผู้สูงอายุเท่าที่ชุมชนจะดำเนินการได้ นอกจากนี้ยังมีบริการให้ความรู้เรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในครัวเรือนที่ประชาชนในชุมชนสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับผู้สูงอายุ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. บริบทการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านคำเมย ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า บ้านคำเมย ตำบลดุน เป็นหมู่บ้านที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากความร่วมมือของประชาชนในชุมชน พร้อมทั้งแรงสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านความคิดของประชาชนในชุมชนที่เน้นการพัฒนาและพึ่งพาตนเองจนได้รับการยอมรับจากทั้งผู้นำและหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบว่าเป็นชุมชนจัดการตนเอง และยึดหลักการที่ว่าพัฒนาโดยการพึ่งพาตนเองนั้น จะสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และเป็นการพัฒนาที่มีความยั่งยืน เพราะเป็นการพัฒนาที่มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อสนองความต้องการชุมชน และผู้รับประโยชน์คือประชาชน สอดคล้องกับ Kasemsuk, J. (2018) กล่าวว่า ตัวอย่างแนวคิดหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในชุมชนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเพราะสมาชิกชุมชนทุกคนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ พลังชุมชนเหล่านี้จะส่งผลผลักดันให้เกิดการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนั้นกิจกรรมทุกอย่างหากผ่านความเห็นชอบจากประชาชนในชุมชนจะสามารถดำเนินงานสนับสนุนและขับเคลื่อนการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. แนวทางการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านคำเมย ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยเลือกประเด็นสำคัญมาอภิปรายผล ดังนี้

1) ด้านการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยชุมชนบ้านคำเมยได้จัดสวัสดิการชุมชนด้านการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุ และประชาชนโดยทั่วไปให้ใช้ประโยชน์จากอาคารศูนย์เรียนรู้บ้านคำเมยให้เป็นพื้นที่สร้างสรรค์ในการทำกิจกรรมสำหรับคนทุกวัย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุและเยาวชนแม้

จะเป็นรูปแบบของชุมชนที่จัดทำขึ้นเอง แต่ก็สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะร่วมกันได้ ทั้งยังใช้องค์ความรู้ที่มีมาถ่ายทอดให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน มีพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมทั้งในรูปแบบกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้สูงอายุมีส่งต่อไปให้กับคนรุ่นหลัง หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันเอง การมีกิจกรรมเหล่านี้ก็จะช่วยเพิ่มพูนทักษะความรู้แล้ว ยังเพิ่มพูนทักษะการเข้าสังคมของคนวัยเดียวกันทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่แข็งแรง และมีความสุขที่เหมาะสมกับช่วงวัย สามารถเข้าสังคมได้โดยไม่ถดถอยตนเองจากสังคม สอดคล้องกับ Rattanaubon, A. (2011) กล่าวว่า การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุเป็นกิจกรรมที่สามารถจัดขึ้นเพื่อใช้ในการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้อาจเป็นวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ใช้ระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งเป้าหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายและจิตใจให้แข็งแรง ไม่ถดถอยบอบช้ำตนเองออกจากสังคมและสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลรอบข้าง และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้อย่างเหมาะสม

2) ด้านเศรษฐกิจ รายได้ และการออมของผู้สูงอายุ อาชีพที่เหมาะสมกับคนวัยนี้ส่วนใหญ่เน้นเป็นอาชีพที่เป็นรายได้เสริมมากกว่ารายได้หลัก เพราะด้วยกำลังของการทำงานย่อมถดถอยลง ดังนั้นคนในวัยนี้ควรมีการพัฒนาทักษะในการพัฒนาตนเองด้านงานฝีมือ เพราะส่วนหนึ่งผู้สูงอายุก็ยังหวังที่จะประกอบอาชีพเพื่อให้มีรายได้เลี้ยงชีพตนเอง หรือสามารถแสดงศักยภาพตามที่มียุได้ อย่างเหมาะสมกับงาน หากผู้สูงอายุมีการทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ หรือมีรายได้ช่วยเหลือจุนเจือทั้งตนเองและแบ่งเบาภาระครอบครัวบ้างจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจว่าตนเองเป็นผู้ที่มีคุณค่า มีคุณประโยชน์และมีความหมายต่อส่วนรวมสามารถใช้ชีวิตในวัยบั้นปลายได้อย่างปกติสุข สอดคล้องกับ Hutanon, W. (2017) กล่าวว่า การพัฒนาทักษะด้านอาชีพและส่งเสริมการมีงานทำในผู้สูงอายุเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุอยากเข้าร่วมกิจกรรม เพราะการมีงานทำที่เหมาะสมและมีรายได้ ทำให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเอง การมีกิจกรรมที่เหมาะสมโดยเฉพาะกิจกรรมที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุได้นั้นจะส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจในตนเองและเกิดความผาสุกในบั้นปลายชีวิต

3) ด้านสุขภาพ ปัจจุบันสวัสดิการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพในพื้นที่ชุมชนชนบ้านคำเมย เน้นการเริ่มที่ดูแลสุขภาพในตัวทั้งเรื่องอาหารและการออกกำลังกายเน้นทำความเข้าใจในเรื่องการบริโภคอาหารที่ถูกสุขลักษณะสำหรับผู้สูงอายุ และออกกำลังกายที่เหมาะสมต่อวัย นอกจากนี้ชุมชนยังรูปแบบ “การดูแลแบบเพื่อนบ้าน ดูแล ห่วงใย ใส่ใจกัน” เป็นรูปแบบการออกเยี่ยมที่มีปัญหาสุขภาพเพื่อเป็นกำลังใจ และยังช่วยประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาดูแล

ผู้สูงอายุที่อาจประสบกับปัญหาการเข้าถึงการรักษาพยาบาลที่ไม่สะดวก ดังนั้น สวัสดิการของชุมชนด้านสุขภาพถือว่าเป็นงานบริการสังคมด้านสุขภาพอนามัยของชุมชนที่มีต่อผู้สูงอายุในภาวะทางสุขภาพด้านต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ สอดคล้องกับ Fongkerd, S. and Himananto, S. (2021) กล่าวว่า การจัดระบบการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนถือเป็นการจัดสวัสดิการการให้บริการทางสังคมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพ เนื่องมาจากการเข้าถึงสิทธิการให้บริการของภาครัฐของผู้สูงอายุอาจยังไม่ทั่วถึง ดังนั้นการที่ชุมชนมีการจัดสวัสดิการทั้งการออกเยี่ยม การประสานหน่วยงานภาครัฐให้กับผู้สูงอายุในชุมชนได้เข้าถึงการให้บริการทางสาธารณสุข ถือเป็นรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุที่มีความเหมาะสมตามบริบทของชุมชน อันจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุต่อไป

4) ด้านกิจกรรมสังคมและนันทนาการ ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในช่วงเทศกาล หรือในโอกาสพิเศษ เป็นงานที่ต้องอาศัยทักษะองค์ความรู้จากผู้สูงอายุมาช่วยถ่ายทอดให้กับบุคคลที่สนใจเพราะต้องใช้ความชำนาญความประณีตในการรังสรรค์ผลงานออกมา ซึ่งผู้สูงอายุจะให้ความสนใจและชื่นชอบ และมีความสุขเป็นอย่างมากเพราะได้มีส่วนร่วมและมีความรู้สึกเป็นบุคคลที่สังคมให้เกียรติ ยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของงานหรือการได้เป็นส่วนหนึ่งของการทำกิจกรรมทางสังคม ดังนั้น การจัดกิจกรรมนันทนาการที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในสังคมจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อสุขภาวะของผู้สูงอายุในการช่วยเสริมสร้างสุขภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม สอดคล้องกับ Duangjaidee, P. and Other (2017) กล่าวว่า การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการทางสังคมนันทนาการเป็นกระบวนการพัฒนาประสบการณ์ทางสังคมของผู้สูงอายุซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสุขภาพกาย จิตใจและสังคมของผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

5) ด้านการเข้าถึงบริการสังคม/ข้อมูลข่าวสาร พบว่า ชุมชนมีการให้บริการในเรื่องติดตามข้อมูลของผู้สูงอายุเพื่อรักษาสีตทั้งในเรื่องของสิทธิการขั้นพื้นฐานด้านสุขภาพ การติดตามสิทธิให้กับผู้ที่เข้าไม่ถึงสิทธิสวัสดิการภาครัฐ โดยจะมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้กับผู้สูงอายุทางหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน และการออกเยี่ยมให้การดูแลกับผู้สูงอายุ อาจเป็นเพราะการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นเรื่องที่เข้าถึงยากสำหรับผู้สูงอายุบางราย ดังนั้น ชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยกระจายข่าวสารต่างๆ ให้กับผู้สูงอายุในการเข้าถึงสิทธิที่พึงจะได้รับ สอดคล้องกับ Sindecharak, T. and Netiparatanakul, P. (2011) กล่าวว่า ชุมชนมีความสำคัญในการส่งต่อข้อมูลข่าวสารในการช่วยเหลือด้านสิทธิที่เป็นปัจจัยเศรษฐกิจ สิทธิการช่วยเหลือดูแลเรื่องสุขภาพของประชาชนในชุมชน รวมถึงผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่าง

ผู้สูงอายุให้สามารถรับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้มากขึ้น ถือเป็นการช่วยรักษาสีทธิให้กับประชาชนทุกคนในชุมชน

6) สิ่งอำนวยความสะดวก/ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม การจัดสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของชุมชนบ้านคำเมยเป็นกิจกรรมที่ทางชุมชนให้ความสำคัญเนื่องจากปัจจุบันชุมชนได้ตระหนักถึงความเป็นสังคมผู้สูงอายุ การดูแลทั้งเรื่องความสะอาด เส้นทางสัญจร และสิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องของห้องน้ำสาธารณะในชุมชนก็จัดสร้างขึ้นเพื่อให้เหมาะกับผู้สูงอายุเท่าที่ชุมชนจะดำเนินการได้ เพราะชุมชนคำนึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ รวมถึงความมั่นคงปลอดภัยในการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุที่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีและเท่าเทียมกับคนวัยอื่น สอดคล้องกับ Senglang, S. (2016) กล่าวว่า การดูแลและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุเป็นการดูแลสุขภาพ และสิทธิประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดระบบการดูแลระยะยาวของผู้สูงอายุทั้งเรื่องของการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุเบื้องต้นในระดับชุมชน การสนับสนุนและการช่วยเหลือเพื่อให้สามารถดูแลตนเองหรือดำรงชีพได้อย่างมีศักดิ์ศรีไม่มีความรู้สึกเป็นภาระของสังคมและดำรงตนได้อย่างปกติสุข

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

รัฐควรมีทางเลือกการออมเงินให้กับแรงงานนอกระบบที่หลากหลายขึ้น เช่น กองทุนการออมแห่งชาติที่กำหนดให้ผู้ออมกำหนดขึ้นของการออมที่ต้องไม่เกิน 13,200 บาทต่อปี ออมอย่างน้อย 10 ปี สมาชิกจะได้รับเงินบำนาญรายเดือนขึ้นต่ำอย่างน้อย 600 บาท/เดือน ไปตลอดชีวิต จนถึงอายุขัยเฉลี่ยของคนไทย คือ อายุ 80 ปี อาจปรับให้มีการออมภาคสมัครใจเพิ่มขึ้นเป็นทางเลือกการออมที่ผู้ออมที่เป็นแรงงานนอกระบบสามารถตัดสินใจและเห็นความคุ้มค่าของผลตอบแทนในวัยเกษียณ และเป็นการประกันความมั่นคงว่าเมื่อถึงวัยเกษียณจะมีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพเช่นเดียวกับผู้เกษียณอายุราชการ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเทียบเคียงของแนวทางการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อทราบจุดเด่นจุดด้อยที่สามารถนำเสนอเป็นเชิงนโยบายต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- Duangjaidee, P. and Other. (2017). Development of a model for organizing recreational activities for the elderly in **Educational Journalism and Human Development**. Vol.1,(2). July–December 2017. [In Thai]
- Fongkerd, S. and Himananto, S.. (2021). Health and sanitation social services for the elderly with dependency in the community of Ban Suan Subdistrict, Mueang District, Chonburi Province in **Journal of King Mongkut's College of Nursing, Phetchaburi Province**. Vol.(4),(1), January - April 2021. [In Thai]
- Hutanon, W.. (2017). Structural Model for Occupational Skills Development for the Elderly in **Dusit Thani College Journal**. Vol.(11),(3), September – December 2017. [In Thai]
- Kasemsuk, J. (2018). concept of public participation for sustainable community development in **Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University**. Vol. 26,(26), January – April 2018. [In Thai]
- Rattanaubon, A. (2011). **Education and Lifelong Learning for Thai Elderly**. Bangkok: Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute. [In Thai]
- Senglang, S.. (2016). **Guidelines for the development of appropriate facilities for the elderly in Bangna community Bangkok**. Bangkok: Thammasat University. [In Thai]
- Sindecharak, T. and Netiparatanakul, P.. (2011). **The readiness of informal workers and the elderly society**. Bangkok: Thammasat University. [In Thai]

